

Krajská hospodářská
komora MSK

SDRUŽENÍ PRO ROZVOJ®
MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE

Ukončení těžby černého uhlí ve společnosti OKD a.s.

Dopady do podnikatelského prostředí v MSK

Určeno pro ministra průmyslu a obchodu ČR

Říjen 2020

Společný materiál

Ing. Jan Březina

předseda KHK MSK

Ing. Pavel Bartoš

prezident

Sdružení pro rozvoj MSK

Zpracoval kolektiv autorů

Ukončení těžby černého uhlí ve společnosti OKD a.s.

Dopady do podnikatelského prostředí v MSK

1. Černé uhlí

Černé uhlí je strategickou surovinou, jejíž těžba má na území České republiky dlouholetou tradici. Díky dostatečným zásobám tohoto nerostu byla ČR vždy soběstačná a nezávislá na dovozu. Černé uhlí, jež tvoří přibližně 37 procent všech uhelných zásob na území ČR, je převážně využíváno jako surovina v oblasti hutnického a ocelářského průmyslu. Podíl uhlí určeného pro energetické účely přesahuje 40 procent veškerého, v česku vytěženého černého uhlí.

Zásoby černého koksovatelného i energetického jsou zatím bez zásadních investic dostupné nejen na dole Paskov s ukončenou těžbou, ale i na dalších činných dolech v karvinské části revíru. Tyto zásoby se pohybují v desítkách milionů tun a dosud nejsou odepsány.

Po ukončení těžby v OKD, bude nezbytné dovést černé uhlí ze zahraničí.

Hlavní problémy při dovozu černého uhlí:

- Po ukončení těžby v OKR se dá očekávat růst cen importovaného uhlí.
- Ohrožení stability dodávek černého uhlí může ohrozit především dodávky tepla pro občanský sektor, což znamená ohrožení kritické infrastruktury.
- Ohrožení ekonomické bezpečnosti a ekonomické stability MSK a ČR.
- Nízká operativa při dovozu a transportu uhlí.
- Nutnost budování velkokapacitních skladů uhlí – ekologická zátěž.
- Nepřipravenost přístavů na příjem sypkých hmot ve velkém množství.
- Nedostatek vagonů pro převoz uhlí a nedostatečná průjezdnost železničních tratí.
- Uhlí je dlouhou dobu na „cestě“, což váže značné finanční prostředky, stejně tak uhlí na skládkách – musí se dovážet značné množství najednou.
- Značné problémy se skladbou dováženého uhlí a s jeho kvalitou, uhlí z OKD je v zásadě nízkosírnaté.
- Hrozba snížení konkurenceschopnosti MSK a ČR, a existenční ohrožení hutnictví a následně i strojírenství v nejen v MSK, ale i v ČR.

Dostupnost uhlí z dovozu

- Polsko – polskému hospodářství schází cca 15 až 20 mil. tun černého uhlí ročně, dovoz do ČR je velmi omezen
- Země SNS – nejpravděpodobnější je dovoz z Kazachstánu (velká vzdálenost, málo operativní sortiment, potřebné kapacity železnice a nedostatek vagonů, potřeba velkých skládek u odběratelů – snížení konkurenceschopnosti.
- Zámořské dovozy - velká vzdálenost, nepřipravenost přístavů, málo operativní sortiment, přetížené železnice a nedostatek vagonů, potřeba velkých skládek a odběratelů, zatížení životního prostředí, velké množství uhlí a peněz na cestě – snížení konkurenceschopnosti.
- Dovozy uhlí na velké vzdálenosti jsou zdrojem významné uhlíkové stopy.

2. Potřeby černého uhlí pro energetiku a teplárenství

Černé energetické uhlí je užíváno zejména v Moravskoslezském kraji, částečně v kraji Olomouckém a Zlínském.

Největší odběratelé:

- Teplárenská společnost Veolia
- ČEZ, Elektrárna Dětmorovice
- Hutní energetika Třineckých železáren
- Hutní energetika Liberty Ostrava - TAMECH CZECH

Současná spotřeba se pohybuje kolem 2,7 mil tun za rok, prognóza do roku 2030 se zatím pohybuje v rozpětí 2 až 3 mil. tun za rok, po roce 2030 se pravděpodobně projeví pokles, který je obtížné predikovat.

Dostatečná kapacita skládky uhlí je v areálu Elektrárny Dětmorovice.

3. Potřeby černého uhlí pro koksovny a hutnictví

Černé uhlí koksovatelné:

V MSK a vlastně v celé ČR jsou v provozu 3 Koksovny:

- OKK – Svoboda a.s. (Metalimex a.s.)
- Liberty Ostrava a.s.
- Třinecké železářny a.s.

Situace Liberty Ostrava a.s. – koksovna

- Největší koksovna v ČR
- Výroba koksu, převážně vysokopecního cca 1 200 000 tun
- Spotřeba černého koksovateľného uhlí v roce 2017 cca 1 700 000 tun
- Koksovna zásobuje koksárenským plynem TAMECH CZECH

Třinecké železářny a.s. – koksovna

- Výroba koksu, převážně vysokopecního cca 650 000 tun
- Spotřeba černého koksovateľného uhlí v roce 2017 cca 900 000 tun
- Koksovna zásobuje koksárenským plynem Energetiku Třinec.

Situace OKK a.s. – Koksovna Svoboda (Metalimex a.s.)

- Výroba koksu, převážně slévárenského cca 650 000 tun
- Spotřeba černého koksovateľného uhlí v roce 2017 cca 900 000 tun
- Koksovna zásobuje koksárenským plynem Teplárnu Přívoz – Veolia
- Koksovna převážně dováží koksovateľné uhlí ze zahraničí

Celková roční spotřeba koksovateľného uhlí (bez koksovny Svoboda) se pohybuje kolem 2,6 mil tun, další spotřeba bude odvislá od vývoje v hutním průmyslu a způsobu výroby oceli.

4. Dopady do sektoru strojírenství a automobilového průmyslu

Dopady do sektoru strojírenství a automobilového průmyslu jsou spíše nepřímé a spočívají především ve zvýšení cen oceli a ocelových výrobků, včetně rizika zhoršení jejich dostupnosti. Toto vše hrozí zhoršením konkurenceschopnosti tuzemského hospodářství na globálním trhu.

Z hlediska úvah o dalším vývoji výroby a trhu z ocelí v Evropě je zajímavý pohled na tabulku představující spotřebu oceli na osobu a rok a srovnání údajů o jednotlivých státech. Neměnnost většiny těchto čísel a jejich stabilizace v určitém rozmezí v každém ze států svědčí o dosažení určitého stupně a struktury industrializace a bez nějaké zcela revoluční změny v technologiích průmyslové výroby se příliš měnit nebude. Odchylku může způsobit masivní investice do infrastruktury v některém státě, kde ještě není dostatečně rozvinutá.

Zjevná spotřeba oceli na hlavu a rok

(kg/hlavu, finální ocelové výrobky)

	2018	2019
RAKOUSKO	470,7	444,5
BELGIE	383,3	381,0
CZECH REPUBLIC	712,6	673,6
FRANCIE	216,7	211,9
NĚMECKO	477,0	417,9

Zjevná spotřeba oceli se vypočítává jako výroba + dovoz-export a výsledná hodnota je ovlivněna všemi třemi čísly. Každé z nich je však závislé na odlišných parametrech. Rostoucí hodnoty exportu i dovozu bývají ovlivněny i složením mixu značek, které zákazníci požadují.

Možná rizika a omezující faktory pro rozvoj ocelářství v CEE

1. Vliv cen surovin a dumpingových dovozů
 - Rok 2019 skončil v Evropě historicky nízkou úrovní výroby oceli. Nebylo to kvůli snížení poptávky, která zůstala na dobré úrovni, ale kvůli nedostatečné dosažitelné marži ovlivněné cenami surovin.
 - Někteří výrobci dali přednost marži nad objemem, aby si zajistili své výsledky.
 - Evropský ocelářský průmysl nebyl schopen přenést zvýšení cen železné rudy na začátku roku 2019 do svých prodejních cen kvůli konkurenci ze strany dovozů, zejména z Turecka, Ruska, Ukrajiny a Číny.
 - Vnitřní ceny na evropském jednotném trhu patří k nejnižším na světě.
 - Toto zjištění vychází z více dumpingů prováděných různými zeměmi vyvážejícími ocel, motivovanými strategickým významem proniknutí na evropský trh, který zůstává druhým největším trhem z hlediska objemu po Číně s téměř 180 MT roční spotřebou.
 - Je to tedy oslabený evropský ocelářský průmysl, který musí čelit největší hospodářské krizi od druhé světové války, způsobené omezovacími opatřeními v boji proti pandemii Covid-19.
2. Snížení limitů na povolenky k vypouštění CO₂

Ocelářské společnosti nelibě přijaly další snížení objemu emisních povolenek pro CO₂. Protesty některých zemí (Slovensko, ČR, Polsko) u Evropské komise nebyly zatím úspěšné. Vzhledem ke skutečnosti, že až dosud ocelářské společnosti s povolenkami čile

obchodovaly, nedá se očekávat nějaké omezování výroby. Na limity mohou oceláři narazit, pokud by chtěly výrobu zvyšovat. Pokud by docházelo k dalšímu omezování povolenek pro oceláře, mohl by se zvyšovat podíl oceli vyrobené v EOP, kdy nejsou emise CO₂ tak vysoké – na druhé straně jsou ale potřebné pro výrobu elektrické energie, pokud by se vyráběla v uhelných elektrárnách.

3. Vliv COVID 19 na evropský ocelářský průmysl

- Světová výroba poklesla poprvé po dlouhé době 0-1.3% v Q1 2020/2019
- Potvrzení nárůstu čínské výroby oceli v Q1 2020: bylo vyrobeno 234.45 milionů tun, což představuje +1.2% růstu ve srovnání s Q1 2019
- Současně došlo v Číně ke snížení aktivit ve stavebnictví o 27.2%, investic do infrastruktury o 19.7% a výroby automobilů o 45.2%.
- Prvním důsledkem je udržení vysokých cen surovin na světovém trhu, zejména železné rudy (nad US\$80 za tunu), mimo koksovateľné uhlí, jehož ceny kontinuálně v posledních měsících klesaly.
- Druhým důsledkem udržení výroby čínské oceli na vysoké úrovni je, že zde existuje riziko nadměrných zásob oceli, pro které se v nadcházejících měsících bude snažit najít odbytiště.
- V březnu 2020 evropská výroba poklesla o 21%, během jednoho roku do března 2020 byl zaznamenán pokles o 2,96 mil. t.
- To přispělo ke 40% poklesu výroby oceli, jmenovitě o 0,9 mil.t.
- Německo je druhou zemí postiženou snížením tonáže, s 21% poklesem výroby, zejména díky rozhodnutím ocelářů zpomalit výrobu vzhledem k poklesu poptávky po oceli.

Závěr:

1. Ocel je nejen historicky využívaný materiál, ale i vzhledem k relativně snadné a efektivní recyklaci je významným materiálem v oběhovém hospodářství.
2. Ocelářství v Evropě je dlouhodobě zasaženo dumpingovými dovozy, s kterými EU dosud neúspěšně bojuje.
3. Řešení dumpingových dovozů musí být komplexní a musí zohlednit i konkurenceschopnost tuzemského strojírenství v globální ekonomice.
4. Dalším zatížením je evropský systém přidělování a obchodování povolenek CO₂ (EU ETS), který zatěžuje především integrované závody vyrábějící surové železo s použitím koksu. Přenesení zátěže povolenek s energetických závodů na ceny energií pro elektroocelárny není výrazné, z důvodu zvyšujících se podílu obnovitelných zdrojů energie a podpůrných zásahů státu.
5. Globální výrobci oceli, jež v posuzovaném regionu působí, snahy i vyšší stupeň integrace se neočekávají, ke změnám vlastníků může a bude docházet, nelze vyloučit i zásahy státu do podniků v kritické ekonomické situaci nebo vstup čínských skupin.
6. Zjevná spotřeba oceli se určitě nebude snižovat, spíše se očekává její zvyšování v některých zemích regionu.
7. Odstavené a dosluhující vysoké pece budou pravděpodobně v dohledném časovém horizontu nahrazovány moderními elektrickými obloukovými pecemi, které budou zpracovávat šrot, přímo redukované brikety nebo dovážené surové železo v pevném stavu.
8. Dá se očekávat i modernizace zařízení plynulého odlévání tak, aby byla méně energeticky náročná a flexibilnější, případně dovozovala přímou návaznost válcování.

5. Dopad překotného ukončení těžby na firmy závislé na OKD – dodavatelé služeb a zboží

Většina dodavatelských firem předpokládala postupné omezování těžby v horizontu 10 let, to je přibližně do roku 2030, jak v minulosti tvrdil premiér Babiš. Tento termín byl postupně upřesňován přes rok 2027, až po písemné vyjádření premiéra Babiše Svazku měst a obcí okresu Karviná, kde starostové jsou ujisti, že těžba bude nejdříve ukončena v roce 2024, nejspíše však bude pokračovat i za tento termín.

Podnikatelé, dodavatelé služeb a zboží do OKD, stejně tak dotčené obce věřili v tento termín a k tomuto datu se připravovali na ukončení poskytování svých služeb a zboží. Překotné ukončení těžby významným způsobem překvapilo všechny dotčené subjekty.

Podle dostupných informací je překotným ukončením těžby ohroženo přibližně 500 podnikatelských subjektů, z nichž mnohé zřejmě ukončí svou činnost úplně, nebo ji omezí částečně. V každém případě dojde k propuštění výrazného počtu zaměstnanců, což vytvoří přímý dopad na nezaměstnanost v kraji, zejména v okresech Karviná, Ostrava a Frýdek – Místek. Například v samotném městě Karviné žije 3 000 lidí zaměstnaných v OKD

Propuštění zaměstnanci vytvoří okamžitý negativní dopad do trhu práce, dlouhodobý a mnohem závažnější dopad způsobí ztráta pracovních míst v počtu až 15 až 20 tisíc míst.

6. Technický způsob ukončení těžby

a) Koncepční, systémové a bezpečné ukončení těžby v OKR

V současné době není znám jediný koncepční a strategický dokument, který by řešil koncepční, systémové a dlouhodobě bezpečné ukončení těžby na černouhelném ložisku v OKR. Ukončení těžby v OKR je poměrně složitý proces, který musí zohlednit celou řadu ekonomických (odpis uhelných zásob), technických a zejména bezpečnostních vlivů, a to jak v krátkodobém, tak dlouhodobém horizontu. Největším problémem se jeví vliv důlního plynu s obsahem metanu a důlních vod. S vlivy důlního plynu jsou již dlouhodobé zkušenosti v ostravské části OKR, ale díky čerpání důlních vod na dvou vodních jámách se tyto vlivy dosud neprojeví. Tento dokument by měl být závazný a nejlépe schválený vládou ČR.

b) Využití potenciálu hlubinných dolů s ukončenou těžební činností

Možnosti využití hlubinných dolů s ukončenou těžební činností se především odvíjí od charakteru dolu, těženého nerostu, lokality dolu a zejména od způsobu ukončení těžby a jeho likvidace.

Jako specifické se nabízí především využití energetického potenciálu důlních vod (akumulace elektrické energie), tepelného potenciálu důlních vod a horninového masívu a těžba důlního plynu s obsahem metanu. Ve všech případech se jedná o obnovitelné zdroje energie. Možné je i jiné využití. Nezanedbatelná je i možnost využití zásoby důlních vod po jejich vyčištění

Vzhledem k tomu, že těžba uhlí není zpravidla ukončována z titulu úplného vyčerpání zásob, ale spíše z titulu nerentability těžby a vzhledem k tomu že černé uhlí je stále považováno za strategickou surovinu, viz "Surovinová politika ČR", může dočasné energetické využívání dolů zásadním způsobem snížit konzervační náklady, nebo je přeměnit v kladný výnos a přitom v budoucnu umožnit obnovit těžbu, nebo využít uhelný potenciál jiným způsobem.

7. Návrh kompenzačních opatření pro podnikatelský sektor z titulu urychleného ukončení těžby

Překotný způsob ukončení těžby černého uhlí v OKD způsobí v MSK zásadní hospodářsko – sociální dopady, na které kraj, jeho podnikatelé, občané a veřejný sektor nejsou zásadně připravené. Z tohoto důvodu se navrhuje některá kompenzační opatření, která by alespoň částečně snížila negativní dopady.

Návrh kompenzačních opatření:

- Vzhledem k reálným rizikům v plynulém zásobování strategických odvětví (energetika, teplárenství a hutnictví) vytvořit ve správě Státních hmotných rezerv krizové zásoby koksovatelného i energetického černého uhlí situovaných do Ostravsko – karvinské aglomerace v předpokládaném množství 90 – ti denní spotřeby.
- Umístit do Moravskoslezského kraje (pokud možno do okresů Ostrava a Karviná) centrální státní a výzkumné instituce, například:
 - ✓ např. nově vznikající Stavební úřad,
 - ✓ Statistický úřad,
 - ✓ Technologickou agenturu ČR,
 - ✓ Český úřad pro zkoušení zbraní a střeliva,
 - ✓ Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví,
 - ✓ Úřad průmyslového vlastnictví,
 - ✓ Státní fond životního prostředí a Sídlo Agentury ochrany přírody a krajiny ČR vč. Ústředního seznamu ochrany přírody (specializovaný archiv) – obě instituce mají podle „Národního investičního plánu“ budovat svá nová sídla v Praze,
 - ✓ detašovat i některá jiná pracoviště státní správy a z oblasti vědy a výzkumu z Prahy do Moravskoslezského kraje.
- Realizovat kvalitní, podrobnější, smysluplnější a pozitivní medializaci Moravskoslezského kraje ve všech médiích s celorepublikovou působností.
- Upřednostňovat potencionální investory pro investování a rozvoj svých firem, kteří mají zájem realizovat tuto investici na území Moravskoslezského kraje (např. poskytnout investiční pobídky), a prioritně nabízet možnost zřizování a rozšiřování firem právě v lokalitách Moravskoslezského kraje.
- Upřednostňovat realizaci zahlazování následků hornické činnosti a rekultivaci a sanaci území dotčené těžbou černého uhlí společností OKD, a.s. místně příslušnými firmami, tzn. vytvořit takové zadávací podmínky pro výběrová řízení, aby se soutěže mohly účastnit malé i střední firmy zdejšího regionu (myslím si, že v regionu je dostatek kvalitních a schopných lidí řešit koordinaci několika menších firem při souběžné činnosti v rámci realizace jedné větší zakázky).
- Legislativně upřednostnit při realizaci státních zakázek a zakázek firem (s majetkovou účastí státu) velké společnosti Moravskoslezského kraje na dodávkách materiálů a výrobků tak, aby tyto společnosti neměly zájem snižovat produkci a zjednodušila se situace s potenciálním růstem nezaměstnanosti a současně se nezvyšovala migrace obyvatel.
- Maximálně ztraktivnit studium na VŠB-TU a ostatních vysokých školách v Moravskoslezském kraji, a to např. zadáváním výzkumů, vývojů a technických řešení ze státních institucí a firem (s majetkovou účastí státu) přednostně vysokým školám v Moravskoslezském kraji.
- Realizovat pravidelná jednání poslaneckých klubů i senátu v lokalitách Moravskoslezského kraje a vést i s určitou pravidelností a četností vládní i mezistátní jednání v Ostravě.
- Urychleně zrealizovat opravu dálnice v Ostravě a urychleně dokončit vleklé sodní spory související s kvalitou výstavby této části dálnice.
- Legislativními kroky neumožnit větší kumulaci nepřizpůsobivých občanů do méně atraktivních lokalit v Moravskoslezském kraji a snažit se tyto občany maximálně uplatnit na trhu práce ve zdejším regionu (důsledně kontrolovat vyplácení sociálních dávek, kontroly počtu nájemníků v bytech, důsledné vymáhání blokových pokut za nedodržování pořádku a kázně, apod.).

- Ve vybraném systému CZT v MSK realizovat celokrajské zařízení na využívání směsných komunálních odpadů jako náhradu za černé energetické uhlí, investorem by měl být veřejný sektor, jelikož se jedná o součást kritické infrastruktury.
- Urychleně vybudovat vysokonapěťovou přípojku elektrické energie pro nový hutní agregát na výrobu oceli v hutním podniku LIBERTY.
- Společně s Polskou stranou usilovat o zařazení vodní cesty Dunaj – Odra – Labe do sítě TNT a urychlit výstavbu splavnění Odry z Ostravy na Česko – polskou hranici a vybudovat společné Česko – polské logistické centrum, jako součást středoevropského dopravního uzlu.
- Úhrada odstupného pracovníkům zaměstnaných mimo OKD, ale propuštěných z titulu překotného ukončení těžby v OKD, z veřejných zdrojů.

8. Spolupráce se Slezským vojvodstvím a Porúřím v Německu

Možnosti využití zahraničních zkušeností a nabízené spolupráce

Postupný útlum hlubinné těžby uhlí probíhá v řadě zemí nejen v EU. Ze sousedních zemí má zřejmě největší a nejnovější zkušenosti Německo v Porúří, ale i Polsko a Slovensko. Vzhledem k tomu, že MSK má platné memorandum o spolupráci se Severním Porýním – Westfálskem a vzhledem k tomu že při studijní cestě do Porúří v únoru 2019 byl z německé strany projev zájem o spolupráci zejména ve věci „Uhelné platformy“ a využívání dolů po ukončení těžební činnosti, se jeví jako účelné tuto spolupráci potvrdit a realizovat.

Stejný zájem je spolupracovat se sousedním polským černouhelným revírem.

9. Závěr

Předkládaný materiál je pouze orientační a vychází ze znalostí podnikatelského prostředí v MSK a měl by sloužit jako podklad pro jednání s Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR, ze kterého by měly vzejít konkrétní opatření pro eliminaci následků překotného ukončení těžby v OKD a.s. Signatáři tohoto materiálu jsou připraveni spolupracovat a společně hledat řešení ze současné situace.

Přílohy:

- Jak po pandemii v MSK? - průvodní dopis
- Jak po pandemii v MSK? - navrhované aktivity pro rozvoj Moravskoslezského kraje

V Ostravě, 6. 10. 2020